

Puzzelen met parentelen en persoonskaarten

- Geplaatst op: 31 maart 2020
- Laatst aangepast op: 2 april 2020
- Door Karen Rijlaarsdam

Beeld: Depositphotos

Jaarlijks overlijden honderden mensen zonder dat iemand aanspraak maakt op de nalatenschap: er ligt nog ruim 135 miljoen euro te wachten op erfgenamen. Binnenkort gaat presentator Ruben Nicolai in het RTL 4-programma *De Erfgenaam* op zoek naar moeilijk te traceren nabestaanden. Notarissen hakken natuurlijk veel vaker met dit bijltje. Hoe gaat hun jacht op erfgenamen in zijn werk?

“*Wait a minute, we’ve just started watching The Voice*”, klonk het vanuit Australië. De man aan de telefoon moest even de tv zachter zetten. “Heel toepasselijk, dat dit Nederlandse exportproduct aan stond”, grinnikt kandidaat-notaris Geert Hageman van De Haan Hilbers Notarissen uit Haarlem. “Ik wist zeker dat er in een bepaalde nalatenschap nog een Australische tak moest zijn, maar die konden we niet vinden. Omdat het om een familie met een vrij bijzondere achternaam ging, ben ik gaan googelen en op goed geluk gaan bellen. En je gelooft het niet, maar de eerste de beste poging bleek raak. Deze toevalstreffer was mijn doorbraak: hij leverde een tak van zestien erfgenamen op!”

Geen directe naasten

Een nalatenschap kan pas worden verdeeld als alle erfgenamen bekend zijn: wie zijn degenen die volgens een testament of volgens het wettelijk erfrecht (zie kader onderaan) aanspraak kunnen maken op een nalatenschap? Meestal levert het geen problemen op, maar soms is het moeilijk om rechthebbenden te vinden. Bijvoorbeeld omdat ze naar het buitenland vertrokken zijn. Vooral na de Tweede Wereldoorlog zijn soms complete takken van families geëmigreerd. Zie dan maar eens een achterachterneef die recht heeft op een zoveelste deel van een erfenis op te sporen.

Geert Hageman (De Haan Hilbers Notarissen)

Ook lastig is het als het gaat om “niet-huisje-boompje-beestje-nalatenschappen”, zoals Hageman het noemt. “Als er geen testament is, geen partner en ook geen kinderen. Er zijn nou eenmaal mensen die zonder directe naasten overlijden en ook niet weten wie hun verwanten zijn.” Ook naar leden van uit elkaar gevallen families (zeker als dat het gevolg is van ruzie) kan het moeizaam zoeken zijn, evenals naar familieleden van verstandelijk beperkten die al jaren in een instelling wonen.

Enig kind

Wanneer een echtgenoot en kinderen ontbreken, ga je in eerste instantie op zoek naar broers en zussen van de erflater, vertelt Annemarie Braakman-Ven, kandidaat-notaris bij Kroes en Partners in Ter Aar en Alphen aan den Rijn. “Die zijn er lang niet altijd. Je ziet regelmatig dat iemand enig kind is, ongetrouwd en dat zijn ouders ook allebei enig kind waren. Dan ga je naar een generatie daarvoor kijken, dus naar de grootouders, zodat je daar nazaten van kunt zoeken. Maar dat wordt vaak al ingewikkeld.”

Annemarie Braakman-Ven (Kroes en Partners)

Meestal kun je vanachter je bureau een heel eind komen, zegt Braakman. “We raadplegen registers, bellen mensen, en kunnen digitaal heel wat gegevens opvragen. Voordat je mensen stukken kunt toesturen om tot de verdeling te komen, moet je precies weten hoe het in elkaar zit. Maar soms weet je echt niet meer waar je moet zoeken. In zulke gevallen schakelen we het CBG in.”

Aanknopingspunt

Het CBG|Centrum voor familiegeschiedenis (voorheen Centraal Bureau voor Genealogie) wordt zo'n duizend keer per jaar geraadpleegd door notarissen. "Soms willen ze alleen bevestiging van wat ze zelf hebben uitgezocht", aldus onderzoekster Martine Zoeteman. "Maar veel vaker willen ze dat wij onderzoek doen omdat ze zelf geen enkel aanknopingspunt hebben." De meeste notarissen vragen om een parenteel, een overzicht waarin alle nakomelingen van een stamvader of -moeder in mannelijke én in vrouwelijke lijn zijn opgenomen.

Valkuilen

Waar notarissen soms van gemeente naar gemeente hoppen op zoek naar informatie, hoeven ze bij het CBG maar de kelder onder hun gebouw in Den Haag (dat ze delen met het Nationaal Archief) in te duiken. Daar liggen zes miljoen persoonskaarten van alle tussen 1939 en 1 oktober 1994 Nederland overledenen. Die vormen samen met de digitale gegevens van inwoners die na die tijd zijn overleden het Nationaal Register Overledenen.

Martine Zoeteman-van Pelt (CBG; foto: Arie Dekker)

Zoeteman: "Deze kaarten bieden een schat aan informatie. Er werden niet alleen gegevens over de betreffende persoon op bijgehouden, maar ook over diens gezinssituatie en eventuele kinderen. En omdat wij er zo bij kunnen, levert dat notarissen een hoop tijdwinst op." Bovendien weten Zoeteman en collega's als doorgewinterde archiefonderzoekers precies waar de valkuilen zitten. "Toen ze in 1939 met het maken van de persoonskaarten begonnen, werden niet altijd alle gegevens volledig ingevuld. Dus je moet altijd even kijken of er geen hiaat is, of iets dat onlogisch is. Missen er geen kinderen, gelet op de huwelijksdatum?"

Naast de persoonskaarten heeft het CBG nog allerlei andere bronnen in huis. "We hebben een bibliotheek vol gepubliceerde genealogieën en we hebben heel veel gedigitaliseerde familieadvertenties. Daar kun je dan bijvoorbeeld uit afleiden dat iemand in Duitsland woont, zodat je weet dat je daar verder moet zoeken." Verder heeft het CBG abonnementen op internationale genealogiewebsites, en beschikt over contacten in een aantal landen waar Nederlanders naartoe zijn vertrokken. "Soms is het echt puzzelen, je bent een historisch detective", aldus Zoeteman.

Bidprentjes

Bij de meeste nalatenschappen lukt het wel om – al dan niet met hulp van het CBG – de puzzel rond te krijgen. Zoeteman: "Vaak hebben we het binnen een paar weken rond, tenzij het om familie in het buitenland gaat. Maar ook dat gaat tegenwoordig met alle digitale mogelijkheden veel sneller dan vroeger. Toen kon je als het bijvoorbeeld om een Amerikaanse zaak ging zo een jaar of drie, vier bezig zijn om iets uit te zoeken."

Braakman schakelt soms ook andere hulptroepen in. Particulier onderzoeker Klaas Zondervan bijvoorbeeld, die ook voor het RTL4-programma van Ruben Nicolai onderzoek doet. "Hij zoekt ook in kerkelijke

registers, naar bidprentjes en dat soort dingen. Soms levert dat wat op. We hebben ook contacten in het buitenland, zoals bijvoorbeeld een Duitse notaris. En zeker als je de taal niet spreekt, zoals Spaans of Italiaans, is het handig om iemand te hebben die ter plekke weet hoe hij moet zoeken.” Haagman voegt toe dat het in andere landen vaak ook veel lastiger zoeken is dan in Nederland. “In veel landen zijn persoonsgegevens veel minder goed bijgehouden dan in Nederland. Ook is het systeem vaak anders, is bijvoorbeeld een rechtbank belast met de taak om erfgenamen te zoeken en moet je daar zijn voor een verklaring van erfrecht.”

Rijksvastgoedbedrijf

Wordt er niemand gevonden, dan gaat de zaak naar het Rijksvastgoedbedrijf (RVB). Deze dienst, onderdeel van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, houdt zich bezig met het (laten) afhandelen van onbeheerde nalatenschappen. Het RVB krijgt nalatenschappen binnen via onder andere gemeenten, bewindvoerders, de Belastingdienst, woningcorporaties en een enkele keer van notarissen (zo’n vijf procent van de aanmeldingen). Jaarlijks komen er rond de 1650 nieuwe zaken binnen, aldus woordvoerder Loek Houtepen. In 2019 wist het RVB in 145 zaken erfgenamen op te sporen, met een totaalbedrag van ruim 13 miljoen euro.

Lukt het niet, dan stort het RVB – net als het notariaat – het geld in de ‘consignatiekas’, die onder het ministerie van Financiën valt. Hierin zit momenteel ruim 136 miljoen euro. Als niemand aanspraak maakt op een erfenis, gaat het geld na twintig jaar naar de Staat. Volgens het ministerie van Financiën is vorig jaar ruim 362.000 euro op deze manier bijgeschreven in de staatskas.

Achterdochtig

Het lijkt een droom, opeens te horen krijgen dat je een flink bedrag van een onbekend familielid erft. Hoe reageren de gelukkigen op zo’n mededeling? Hageman: “Vaak blij en verrast, soms heel emotioneel.” En ook wel eens achterdochtig. Braakman: “Dan willen ze weten hoe je aan hun naam komt.” Ze kan zich ook een schrijnend geval herinneren: ze belde eens neven en nichten op om te vertellen dat hun oom was overleden. “Ze dachten dat hij al tien jaar dood was. Als ze hadden geweten dat hij nog leefde waren ze graag af en toe nog bij hem langsgegaan.”

Het gaat natuurlijk lang niet altijd om grote erfenissen. “Ik zit soms met enorme Excel-tabellen om uit te puzzelen dat iemand een 627e-deel krijgt. Ik heb wel eens honderd erfgenamen in één nalatenschap gehad”, vertelt Hageman. Het geeft hem veel voldoening als hij een zaak kan oplossen en alle erfgenamen heeft kunnen vinden. “Maar in joodse families kom je wel eens tegen dat er niemand is. Schokkend, dan zijn complete generaties verdwenen.”

Een onverwacht kind

Volgens Braakman moet je van puzzelen houden om dit werk te doen. “Als je daar geen lol in hebt, kun je beter iets anders gaan doen. Ik zit soms hele stambomen te tekenen. Het is ook wel eens frustrerend werk, als mensen niet reageren bijvoorbeeld, of toch overleden blijken te zijn, of als je niemand kunt vinden.” Vaak zitten er bijzondere verhalen achter. “Soms kom je opeens een onverwacht kind tegen. Ik wikkelde eens een nalatenschap af van een vrouw die enig kind en daardoor erfgenaam dacht te zijn. Maar ik kwam twee kinderen tegen, die dusdanig kort na elkaar waren geboren dat ze niet van dezelfde moeder konden zijn. Bleek ze een halfzus te hebben! De vrouw sloeg steil achterover, maar er vielen daarna wel wat kwartjes op hun plaats. Zo verklaarde het de babyfoto’s van een onbekend kind die ze in haar vaders spullen had gevonden.”

Erfrecht, hoe zit het ook alweer?

Als iemand geen testament heeft opgemaakt, bepaalt het erfrecht wie zijn erfgenamen zijn. Er zijn volgens de wet vier groepen erfgenamen (zogenoemde parentelen) die na elkaar in aanmerking komen voor de nalatenschap. Deze groepen zijn:

1. echtgenoot, geregistreerde partner en eigen kinderen
2. ouders, broers en zussen of hun afstammelingen
3. grootouders of hun afstammelingen
4. overgrootouders of hun afstammelingen

Ook geldt de regel dat alleen familieleden tot en met de zesde graad erven op grond van de wet. Dat wil zeggen dat de 'uitersten' die erven de kleinkinderen van oudooms en -tantes zijn.